

تأملی بر روش‌های افزایش امید اجتماعی در مقابله با جنگ ترکیبی دشمن

جهاد امیدافزایی

اقتصادی هستند، یکی از راه‌های امیدبخشی در جامعه ایران تبیین دقیق این اهداف به صورتی ملموس و قابل دستیابی و نمایش راهکارهای رسیدن به آنهاست. البته باید توجه کرد همزمان باید از مسئولان امر نیز مطالبه داشت که موانع دستیابی به آن اهداف را رفع کنند تا در افراد جامعه انگیزه و هیجان مثبت نسبت به آن اهداف ایجاد شود. در واقع هر چند از ابتدای انقلاب برخی از اصول مهم انقلاب اسلامی در عرصه‌های مختلف برای مردم بیان شده است اما کمتر تلاشی برای انضمامی کردن آن اصول بود و به شرایط جامعه صورت پذیرفته است. این امر به تفکیک اهداف مختلف انقلاب و لایه‌بندی آنها نیز کمک می‌کند که از مطالبات رهبری در بیانیه گام دوم است. برای مثال در شرایطی که افراد زیادی از کمبود شغل و محل درآمد، رنج می‌برند باید راهکارهای عینی تحقق اشتغال و درآمدزایی برای آنها تبیین شود و صرف بیان عموماً اقتصادی کفایت نمی‌کند و در عین حال باید به آنها توجه داده شود که هدف اقتصادی یک هدف میان‌مدت است، نه هدف غایی نظام اسلامی.

ج - آموزش مهارت‌های امیدافزا با رویکرد دینی به عموم جامعه

یکی از مطالبات رهبری در بیانیه گام دوم دوری و تحذیر از امیدهای کاذب است. از مقدمات این مسأله آشنایی افراد با مهارت‌های امیدافزایی واقع‌نگر است، زیرا همان گونه که ذکر شد، امید امری است که تا حدودی به خلاقیت و مهارت‌های فردی نیز بستگی دارد. اگر مردم در جامعه توان آن را داشته باشند که برای حل مشکلات و بحران‌های زندگی خود راهکارهایی خلاقانه در چارچوب حرکت کلی نظام داشته باشند و راهکارهای مسائل ریز و درشت زندگی خود را بشناسند، دیگر به در بسته نمی‌خورند و دچار ناامیدی نمی‌شوند. خوبی مشخص است که عدم گسترش ناامیدی‌های فردی در جامعه امید اجتماعی را بهبود خواهد بخشید، زیرا امید فردی رابطه مستقیمی با امید اجتماعی دارد، لذا باید آموزش مهارت‌های مختلف امیدافزا همچون چگونگی مقابله با مشکلات زندگی، مثبت‌اندیشی دینی، ارتقای اعتماد به نفس، مهارت‌های راه‌حل‌یابی و تصمیم‌گیری، تصویرسازی صحیح از آینده، رعایت تناسب توقعات با ظرفیت‌ها و امکانات، واقع‌نگری درباره شرایط جامعه و... را در جامعه گسترش داد.

ح - تقویت باور به فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی

در میان عموم جامعه بویژه نخبگان ایجاد و تصدیق تصویر روشن از آینده ایران اسلامی در آذهنان عمومی، در گرو داشتن تصویری صحیح از آن است. بسیاری از مردم و حتی نخبگان تصویر مشخص و روشنی از تمدن پیشرفته ایرانی - اسلامی ندارند. در واقع این افراد اساساً آینده روشن و مشخصی برای کشور و نظام متصور نیستند که بخواهند آن را باور یارند کنند، لذا رهبر معظم انقلاب نیز در بیانیه گام دوم در مرحله اول جامعه‌پردازی و تمدن‌سازی را به عنوان هدف غایی بیانیه ذکر می‌کند. پس باید با استفاده از ظرفیت تبلیغی و شبکه‌های فضای مجازی، به تبیین این آینده روشن بپردازیم تا فرد بتواند درباره آن تصمیم بگیرد. ضروری است توجه داشته باشیم فضای مجازی، امروز خود عاملی برای تعیین هویت ملی و تمدنی است.

ت- تدوین بایسته‌های تبلیغی در رسانه‌های نوین با گسترش رسانه‌های مدرن، توجه به کارکردهای آنها در جامعه نیز بیشتر شده است. برای استفاده بهینه از کارکردهای رسانه‌ها در راستای توسعه و ترویج ارزش‌ها، نیازها، اهداف و رسالت‌های خاص نظام اسلامی، توجه به مسأله کنترل و مدیریت افکار عمومی اهمیت زیادی یافته است. تبلیغ رسانه‌ای یکی از روش‌های مهم مدیریت افکار عمومی در راستای اهداف خودی است؛ تبلیغ رسانه‌ای در جامعه شبکه‌ای یکی از راهکارهای آموزش، نشر آگاهی‌های سیاسی و فرهنگی و ارزش‌ها و سجایای اخلاقی، در تضاد با ناامیدی است. تبلیغ در شکل سنتی، قالبی ابتدایی داشته و این قالب در رسانه‌های کلاسیک تا حدودی حفظ شده است اما لازم‌موفقیت در این مسأله توجه داشتن به اقتضات خاص رسانه‌های مدرن است. نوع روابط و ارتباطات افراد در رسانه‌های مدرن کاملاً با گذشته متفاوت است، یکی از انواع روابط رسانه‌های نوین و تبلیغ نگاه جدید به این رسانه‌ها به عنوان ابزارهای جدید برای تبلیغ است اما به نظر می‌رسد باید در سطحی بالاتر، بر پایه اقتضات رسانه‌های جدید، راهبردهای جدید تبلیغی با محوریت هویت ایرانی - اسلامی را ترسیم کرد.

ث - حاکمیت نظریه‌های هنرجاری اسلامی در مدیریت رسانه‌های نوین با محوریت تفکر امامین انقلاب

نظریه هنجاری در واقع نوعی حرکت از مبانی و ایدئولوژی‌ها به سوی مدیریت رسانه‌ای و در واقع مشخص‌کننده بایدها و نبایدها در سیاست‌گذاری برنامه‌ریزی و عملکرد رسانه‌ها است. در واقع توجه به نظریه هنجاری در رسانه متضمن تبیین صحیح اهداف و اهداف عمومی جامعه به سمت آنهاست. در جمهوری اسلامی ایران باید نظریه هنجاری بر اساس نظرات حضرت امام خمینی و رهبر معظم انقلاب (زید عزه) تنظیم شود، زیرا این ۲ بزرگوار علاوه بر میراث فقهی زعمای شیعه، تجربه غنی اجرای فقه حکومتی در عرصه عمل را دارند و با توجه به این تفقه عینیت‌گرا و ساختارمند می‌توان سریع‌تر به مقصود نائل شد؛ ضمن اینکه اگر با مبانی ولایت به شریعت بپردازیم، حجت حاکمیتی آن نیز مورد وثوق و توجه نهادهای حاکمیتی و سیاست‌گذاران و ناظران و مجریان نظام اسلامی خواهد بود. در این زمینه برخی محققان به اهمیت توجه به این نظریه درباره رسانه‌های جمعی پرداخته‌اند. از جمله شاخص‌های هنجاری آرمانی مهم در رسانه‌ها می‌توان به این موارد اشاره کرد که باید بر فعالیت‌های فضای مجازی نیز حاکم باشد: استقلال رسانه‌ای در حدود قانون و مصلحت نظام، توجه به تقابل ارزش‌های اسلامی - انقلابی در برابر اهداف استکباری، آموزش‌دهی در برابر انحراف، مسئولیت در قبال اصلاح جامعه، توجه به هدف انسان‌سازی و آموزش عمومی با محوریت جنبه امیدافزایی در برابر امیدزدایی.

ج - بازنمایی انضمامی و سلسله‌مراتبی اهداف اقتصادی سیاسی، اجتماعی و علمی و نمایش راه‌های رسیدن به آنها

بر پایه مدل استاندارد که پیش از این ذکر شد، امید فردی تنها ایجاد حالت هیجانی نیست بلکه هدفمند فرد در آنها قابل دستیابی است نیازمند به تفکر خلاق و راهیابی به سمت آنهاست. لذا با توجه به آنکه امروز مردم ایران درگیر مشکلات متعدد هویتی، اجتماعی، سیاسی و

گفته‌ام که این سلسله‌مراتب عمل، از بالا تا پایین یک سلسله‌مراتب انسانی است؛ همه انسان‌ها مغز دارند، دل دارند، اراده دارند، عزم دارند، در این سلسله‌مراتب ۵-۶ واسطه‌های [اگر] یکی‌شان نخواهد انجام بدهد کار انجام نمی‌گیرد. مثل یک سیم برق نیست که اگر چنانچه شما این جا دکمه را زدی، صد چراغ روشن شود؛ نه این سیم‌های وسط همه‌شان دارای اراده‌اند، دارای عزتند؛ انسان‌ها هستند. باید نظارت شود، باید کنترل شود، باید دنبال‌گیری شود، باید رصد شود، باید مطالبه دائمی شود و شما می‌توانید در این زمینه نقش ایفا کنید.»

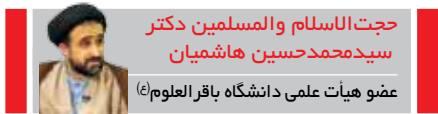
پ- گسترش مطالعات علمی درباره تأثیرات فضای مجازی بر سلامت روانی جامعه

درباره توسعه شبکه‌های اجتماعی و پیام‌رسان باید توجه داشت برای استفاده صحیح مردم از ظرفیت‌های بالقوه فضای مجازی باید برنامه‌ریزی دقیقی داشت. بنا به مطالعات انجمن سلطنتی بهداشت عمومی انگلیس، «اینستاگرام بدترین شبکه اجتماعی از لحاظ تأثیرات منفی روی سلامت روان جوانان است و کاربران این شبکه اجتماعی بسیار بیشتر از کاربران دیگر شبکه‌های احساس بدیختی می‌کنند. البته کاربران شبکه‌های اجتماعی با مشکلات مختلفی همچون افسردگی، تنهایی و ترس دست و پنجه نرم می‌کنند که می‌تواند رابطه مستقیمی با ناامیدی و سرخوردگی عمومی داشته باشد». تجربه شبکه اجتماعی اینستاگرام در ایران نسبت به امید موفق ارزیابی نمی‌شود، زیرا به علل مختلفی این شبکه می‌تواند مولد ناامیدی شود؛ برای مثال به علت وجود قهرمانان فردگرای بسیار زیادی که به مسائل جمعی توجهی ندارند، یا ساز و کار مبهم و آشفته عاطفی شبکه‌های افراد و تغییر و تحولات نامنظم قهرمان و ضدقهرمان‌سازی، امید در این شبکه بیشتر تضعیف می‌شود یا حداکثر قالب‌های فردگرایانه، نمایش، منفعل و ناپایدار امید ترویج می‌شود. پس توسعه بی‌محای و بدون برنامه‌ریزی اصولی شبکه‌های اجتماعی، موجب ایجاد آسیب‌های فراوان اجتماعی و روانی در جامعه خواهد شد و

نهایت به ناامیدی مردم منجر می‌شود، نه صرفاً تسهیل ارتباطات عمومی. همه مظاهر تکنولوژی در هر دوره‌ای، مزیت‌ها و آفات داشته‌اند. تقلید کورکورانه از دیگران در توسعه فضای تکنولوژیک بدون توجه به چارچوب‌ها و مبانی فکری و فلسفه‌ای آن منجر به غلبه آسیب‌های آنها بر فوایدشان خواهد شد؛ چه آنکه مظاهر تکنولوژی از فرهنگ مدرنیته بر آمده و نمی‌تواند فقط میان آنها در فرهنگ ایرانی - اسلامی جمع ایجاد کرد. در صورت عدم توجه به چگونگی بسط و گسترش مظاهر پارادایم مدرنیته، بنا بر قانون پارادایم‌ها، ممکن است به صورت جزئی و حتی کلی پارادایم سکولار مدرنیته را جایگزین پارادایم انقلاب اسلامی کند.

«امید» یکی از اساسی‌ترین کلیدواژه‌های سخنرانی‌های رهبر حکیم انقلاب است. در برهه‌های مختلفی از تاریخ انقلاب اسلامی اشخاصی پیدا شده‌اند که به زعم خود با کنار هم قرار دادن برخی آمارها و نشانه‌ها، سخن از افول جمهوری اسلامی گفته‌اند اما موضع رهبر حکیم انقلاب همیشه معلوم بوده است: امید و اعتماد به پیشرفت نظام جمهوری اسلامی. در ماه‌های اخیر، باز هم مسأله «امید» به آینده جمهوری اسلامی، از عناصر مهمی بود که رهبر معظم انقلاب بر آن تأکید و اصرار داشتند، به گونه‌ای که می‌شود از واژه «جهاد امیدافزایی» برای آنچه رهبری بر آن تأکید داشتند، یاد کرد. در همین راستا، حجت‌الاسلام والمسلمین سید محمدحسین هاشمیان، استاد دانشگاه باقرالعلوم^(ع) در یادداشتی تحلیلی به بررسی معنانشناسی امید اجتماعی و راهکارهای افزایش این عنصر حیاتی‌بخش در بدنه جامعه پرداخته است.

بازنمایی موفقیت‌ها و دستاوردهای انقلاب با استفاده از ظرفیت‌های فضای مجازی موجب تصویرسازی ذهنی مثبت مخاطبان می‌شود. افراد جامعه با داشتن تصور ذهنی مثبت در هنگام یادآوری و رجوع به حافظه خود، برای سنجش ظرفیت‌ها و انگیزه‌یابی برای حرکت در مسیر اهداف آینده‌نگرانانه، راه را در شرایط کنونی خود بسته نمی‌بینند و این امر از شاخص‌های امید اجتماعی است

حجت‌الاسلام والمسلمین دکتر سیدمحمدحسین هاشمیان
عضو هیات علمی دانشگاه باقرالعلوم^(ع)

برای امید تعاریف متعددی ارائه شده است. عموماً امید را «تفکر مثبت درباره توانایی فرد برای دستیابی به اهداف آینده تعریف می‌کنند. امید در واقع حالتی نفسانی است که فرد را به تلاش در راستای دستیابی به یک هدف خاص در مسیری مشخص وامی‌دارد. امید عامل حرکت، رشد و تکامل فردی و اجتماعی است. در حالی که دیدگاه‌های عامیانه منشأ امید را امری عاطفی و احساسی دانسته‌اند اما بیشتر تحقیقات درباره امید ماهیت شناختی دارد. در واقع امیدواری صرفاً از راه انگیزش هیجانات و عواطف صورت نمی‌گیرد، بلکه امید منشأ شناختی و ادراکی نیز دارد؛ امید صرفاً یک هیجان کاذب نیست، بلکه امید به نوعی شناخت هدف و مسیر دستیابی به آن و علاوه بر آن انگیزه مثبت برای حرکت و دست یافتن به آن هدف از مسیرش است.

■ امید اجتماعی

امید فردی امری با قابلیت درک راحت‌تر از امید اجتماعی به نظر می‌رسد، لذا در علوم اجتماعی گرایشی تحت عنوان «امید اجتماعی» به صورت مستقل و مفصل مورد بحث و بررسی قرار گرفته است اما مفاهیم مرتبط با این مسأله بسیار مورد توجهند؛ مفاهیمی که هر چند به صورت مستقیم منسوس با امید نیستند اما از نتایج با لوازم امیدواری یا ناامیدی محسوب می‌شوند یا دربردارنده شاخصه امید هدفمندی و مفاهیمی همانند ترس، اضطراب، خودکشی، هویت سرمایه اجتماعی، امید و زندگی، تغییرات اجتماعی و... طبق مدل استایدر، امیدافزایی صرفاً ایجاد جو روانی یا رسانه‌ای مثبت نیست، بلکه امیدواری یعنی هدفمندی و توانایی فرد برای تفکر و راهیابی به آن اهداف و عدم وجود موانعی که فرد را در دستیابی به اهداف مأیوس کند. این تعریف از امید، مسئولیت اجتماعی حاکمیت را در بحث امید مشخص می‌کند؛ مسئولیت هموارسازی مسیرهای رشد و پیشرفت آینده جامعه و رفع موانع آنها. در واقع حاکمیت باید امید را با معرفی هدف‌های مثبت و مسیرهای دستیابی به آن، به افراد جامعه بشناساند و با رفع موانع واقعی یا ذهنی جامعه، اهداف را در دسترس عموم مردم قرار دهد تا انگیزه کافی برای حرکت به سمت آنها را در خود به وجود بیاورند. امید اجتماعی یعنی سرشار شدن از آرزوها و خواست‌های جامعه، البته از نوع روشن‌بینانه آن؛ یعنی امید اجتماعی شده. امید اجتماعی به نوعی برآیند امید جمعی به تداوم زندگی خوب در آینده و امید به رشد و پیشرفت ذیل یک نظام سیاسی است و به تعبیر دقیق‌تر امید اجتماعی یعنی «تصور عمومی روشن از آینده روشن نظام اجتماعی و جامعه». امید اجتماعی به صورت ماهیتی بین‌الذهانی شکل می‌گیرد و عموم جامعه را در راستای دستیابی به اهداف جمعی آن فعال نگه می‌دارد. امید اجتماعی به نوعی مقدم بر امید فردی نیز است؛ تقدم امید اجتماعی بر امید فردی به معنای تأثیرپذیری امید فردی از امید اجتماعی است. در واقع می‌توان گفت امید اجتماعی حاصل برآیند فعالیت‌های زیست شده توسط افراد و مناسباتی رسانه‌هاست. البته این ۲ امر را برای تحلیل جدا کرده‌ایم و گرنه نتیجه یک مسأله است و آن هم رقم بر اساس واقعیت زیست شده افراد است که شامل فعالیت‌های اجتماعی خود ایشان و بازنمایی آن توسط رسانه‌هاست. در اینجا نقش رسانه‌ها ایجاد دافعی ذهنی و «طرح‌های» ذهنی است که ذهن افراد جامعه را نسبت به خودشان، نقش‌ها و وقایع پیرامونی سازمان می‌دهد. در واقع عموم مردم درباره جامعه خود «تنگ‌رش» خاصی دارند که افکار و عقاید، احساسات و عواطف و تمایلات رفتاری آنها را رقم می‌زند؛ این موارد در واقع روی دیگر همان شاخص‌های امید (شناخت هدف و مسیر انگیزه مثبت به سوی هدف) است.

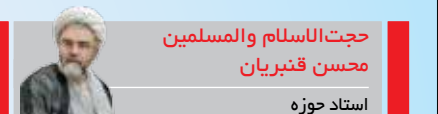
■ راهبردهای ایجابی - محتوایی: ترویج و توسعه محتواهای امیدبخش در فضای مجازی

الف - بازنمایی و برجسته‌سازی دستاوردها و موفقیت‌های ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی نظام اسلامی

ب - تبیین و مطالبه شاخص‌های نظریه انقلابی در فضای مجازی به عنوان تنها مسیر رشد و پیشرفت کشور برای معرفی و تضمین تداوم یک حرکت باید اصول، چارچوب‌ها و اهداف آن به صورت مداوم بازخوانی، تبیین، برجسته‌سازی و مطالبه شود. تبیین چگونگی اعتلا و پیشرفت کشور از مسیر نظریه انقلابی و مبانی حکمی عقلانی و فلسفی آن در اندیشه و عمل، راهگشای این محور است. بر اساس بیانیه گام دوم انقلاب، مهم‌ترین مسأله که در این حوزه باید تبیین و مطالبه شود از این قرار است: عقلانیت، دوری از تندروی و کندروی، پایبندی به جمهوری و اسلامیت نظام، انعطاف مدیریتی در عین پایبندی به اصول و ارزش‌ها، الگوی حرکت جهادی، خط و راه امام خمینی، اعتماد به جوانان، اتکا به توان داخلی، خودباوری و ما می‌توانیم، ظرفیت‌های مدیریت انقلابی، مدیریت جهادی، بهره‌برداری از ظرفیت‌های معطل مانده کشور، خوش‌بینی واقعی به آینده، مقابله با ناامیدی و تبلیغات دشمن، جهاد علمی، توجه به اخلاق و معنویت در جامعه، طهارت اقتصادی مسؤولان، شجاعت و حکمت مدیران، تامین منافع ملی با حفظ عزت، حکمت و مصلحت در تعاملات بین‌المللی، عدم نگاه به خارج برای حل مشکلات کشور و ممنوعیت مذاکره با آمریکا، البته باید توجه داشت فضای مجازی از مهم‌ترین و اصلی‌ترین ابزارهای این بازخوانی و مطالبه است و جوانان نخبه فعال مجازی به عنوان یکی از گروه‌های مرجع هستند. لذا رهبر حکیم انقلاب در این زمینه به دانش‌جویان می‌فرماید: «گفتمان عدالت اقتصاد دانش‌بنیان، پیشرفت ایرانی - اسلامی و شتاب در یافته‌های علمی؛ اینها گفتمان‌های اصلی است؛ این گفتمان‌ها را تقویت کنید، گفتمان اقتصاد مقاومتی خیلی گفتمان مهمی است... من همیشه

■ موزه تجارب موفق!

آرزو و امید می‌شمارد. (۴۶کف) - باقیات صالحات نقطه شروع امیدافزینی در جامعه است. وحشت‌ها و اضطراب‌ها را از زندگی اقتصادی، سیاسی و اجتماعی می‌گیرد. موزه تجارب موفق! امیدها و آرزوها، از خاطرات و تجارب موفق ارتقای می‌کنند. خداوند برای همراه کردن بنی‌اسرائیل با فرماندهی جوان، موزه موفقیت‌های گذشته‌ای این قوم را حاضر کرد! گنجینه عصای موسی، عمامه هارون و... یادآور موفقیت‌ها بود و به قوم امنیت می‌داد و موجب آرامش قلوب آنها می‌شد. (۲۴۸بقره) - «بَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَى» موزه تجارب موفق بود،

حجت‌الاسلام والمسلمین محسن قنبریان
استاد حوزه

۲ زنجیره امید و یأس
زنجیره اول: باقیات الصالحات - بَقِيَّةٌ مِّمَّا تَرَكَ رُوحُ اللَّهِ - اولوا بقیة - بَقِيَّةٌ لله
زنجیره دوم: یأس - خیب - قُتُوْب - اِبْلَاس - ابلیس
۳ یأس، یقین
پول، زینت حیات دنیا است اما رایگان بخشی از آن، باقیات صالحات است. منصب، زینت دنیوی اما خدمت، باقیات صالحات است.
قرآن این باقیات را نه فقط بهترین ثواب، بلکه بهترین

تقابل امیدبانی و یأس‌پرانی؛ تقابل بقیه‌الله و ابلیس!

او یک پیشنهاد رویایی و امیدبخش (المَقْدَّمُ المأمول) است. آن هم آرزو و امید که وعده تحقق قطعی (المؤمَّل) از خداوند دارد؛ با بودنش جایی برای یأس نیست!

- زنجیره یأس!
- اگر به هدفی که بدان نمی‌رسی، «یأس» را «خیب» می‌کنند
- اگر بر همه ایده‌ها، استعدادها و توان‌ها چتر انداخت، «قنوط» نام می‌گیرد.
- اگر به نهایت ناامیدی و ندامت رسید، «بلاس» می‌شود!
- ابلاس هم‌ریشه ابلیس و درد بی‌درمان اوست!
- همانقدر که بقیه‌الله چشمه حیات و امید است، ابلیس چاه یأس و ناامیدی است. وقتی رگه‌هایی از یأس در خود دیدی، بدان ابلیس تو را لمس کرده است!

ملت‌های دیگر هم می‌توانند چنین داشته باشند؛ مثل شن‌های طیس، مزار اسطوره‌های مقاومت و...
■ اولوا بقیه!
همیشه فاعل از فعل خود قوی‌تر است. هر فعل فقط یک پرتو از فاعل است و دهها و صدها مثل آن قابل صدور از فاعل است.
برتر از «باقیات‌الصالحات» و «بقیه‌مما ترک» و یادگارهای تجارب موفق، کسانی هستند که صاحب بقا (اولوا بقیه) شده‌اند، جاودانه و نامیرا شده‌اند. رمز این جاودانگی، نهی از فساد است. (۱۶ هود)
ابودر در ریزه خفه و دفن نشد، تبعید و بیابان او را جاودانه کرد! ابودرها و عمارها بیشتر از باقیات و موزه‌ها، موجب امید و آرزو می‌شوند.